

Per in diever inclusiv dal rumantsch en ils texts da la Confederaziun

Directivas per la formulaziun

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Bundeskanzlei BK
Chancellerie fédérale ChF
Cancelleria federale CaF
Chanzlia federala ChF

Chanzlia federala

1. ediziun 2023

Questas directivas èn vegnidas stabilidas cun il consentiment dal Servetsch da translaziuns da la Chanzlia chantunala dal Grischun.

L'essenzial en furma concisa

Lescha da linguas

L'artitgel 7 alinea 1 da la Lescha da linguas (LLing) prevesa che las autoritads federalas sa stentan da duvrar ina lingua adequata, clera e chapaivla sco er formulaziuns betg sexisticas.

Soluziun creativa

En texts da la Confederaziun vegnan ils meds linguistics per formular en moda inclusiva duvrads confurmamain a la situaziun per maximar lur avantatgs e per minimisar lur dischavantatgs.

Meds linguistics

En texts rumantschs da la Confederaziun vegni fatg diever dals suandants meds linguistics per formular en moda inclusiva:

– furmas dublas	<i>las studentas ed ils students</i>
– denominaziuns betg specificas a la schlattaina	<i>il gias</i>
– denominaziuns complexas cun persunas + adjectiv/particip	<i>persunas persequitadas</i>
– parafrasas senza denominaziuns da persunas	

Il masculin generic è permess mo en cas da plects cumponids (p.ex. *cassa da malsauns*).

Furmas curtas

En texts cun ina limita da segns (p.ex. en formulars, annotaziuns, parantesas u tabellas) pon vegnir duvradas las suandantas scripziuns:

– furmas curtas cun in stritg diagonal	<i>student/as</i>
– furmas curtas cun parantesas	<i>student(a)s</i>

La suandanta furma n'è betg admissa:

– furmas curtas cun in A	<i>studentAs</i>

Cuntegn

1	Introducziun	2
2	Formulaziuns specificas a la schlattaina	3
3	Formulaziuns neutralas areguard la schlattaina	4
4	Cas speziels	6

---

1 Introducziun

- 1 Dapi l'onn 1981 vala en l'administraziun federala il princip da l'egualitad da las schlat-tainas – in princip ch'è francà en la Constituziun federala (art. 8 al. 3 Cst.; CS 101). Dapi l'onn 2007 è er il princip dal tractament equal da las schlattainas francà en la lescha. La Lescha da linguas oblighescha las autoritads federalas da sa stentar da «duvrar ina lingua adequata, clera e chapaivla sco er formulaziuns na sexistas» (art. 7 al. 1 Lling; CS 441).
- 2 Questas directivas duain mussar, co che la prescripziun da scriver en moda inclusiva po vegnir realisada en texts rumantschs da la Confederaziun. Ils meds linguistics che stattan a disposiziun vegnan duvrads en moda confurma a la situaziun per maximar lur avantatgs e per minimisar lur dischavantatgs. Uschia vegn er resguardà il fatg ch'i dat personas che na pon betg s'identifitgar cun il sistem binar e che na considereschan sasezzas ni sco dunna ni sco um.

---

2 Formulaziuns specificas a la schlattaina

- 3 Ina metoda per formular en moda inclusiva è quella, da render visiblas linguisticamain las schlattainas. Ins fa pia diever da formulaziuns che mussan cleramain a tge schlattaina che la persuna numnada appartegna.
- 4 Questa strategia funcziuna bain per dunnas ed umens. En rumantsch grischun dispona la plipart da las denominaziuns da persunas da furmas grammaticalas specificas per dunnas ed umens (p.ex. il derschader / la derschadra). En rumantsch grischun na datti però naginas furmas grammaticalas per designar persunas betg binaras.
- 5 Cun furmas dublas sa refereschon ins a persunas da differentas schlattainas. Cura ch'i vegn fatg diever da furmas dublas, vegn numnada l'emprim la furma feminina e sco segund la furma masculina:

las studentas ed ils students

las votantas ed ils votants

las magistras ed ils magisters

- 6 In dischavantatg pussaivel da las furmas dublas è quel, che las persunas betg binaras restan nunvesaivlas. Bleras furmas dublas ina suenter l'autra pon ultra da quai difficuldar la lectura d'in text.
- 7 Per motivs da la legibladad e da la chapientscha vegn duvrada tar plets cumponids mo la furma masculina:

controlla d'abitants

cassa da malsauns

pult d'oratur

entrada da visitaders

barat da scholars

- 8 Il masculin generic per designar persunas da differentas schlattainas n'è betg admiss en texts rumantschs da la Confederaziun. Quai cun ina excepziun: Per evitar che las leschas e las ordinaziuns federalas en lingua rumantscha daventian illegiblas, vegnan duvradas mo las furmas masculinas en quests texts.

---

3 Formulaziuns neutralas areguard la schlattaina

9 In'otra metoda per formular en moda neutrala areguard la schlattaina è quella, da render las schlattainas linguisticamain *invisiblas*, quai vul dir da far diever da formulaziuns che na permettan betg d'identifitgar la schlattaina da las persunas menziunadas.

10 Questa metoda permetta da tractar las persunas betg binaras – d'in punct da vista linguistic – tuttina sco las dunnas ed ils umens. En texts cun bleras designaziuns da persunas pon talas formulaziuns vegnir legidas pli facilmain che furmas dublas.

11 Tschertas denominaziuns da persunas n'èn betg specificas a la schlattaina. Lur schlattaina grammaticala (genus) na correspunda betg necessariamain a la schlattaina da la persuna designada. Ellas na permettan pia betg d'identifitgar la schlattaina da la persuna menziunada:

il giast, l'uman, la represchentanza

la persuna, la persuna d'instrucziun, la persuna da confidenza

il fan, il star

12 Spezialmain cun il substantiv *persuna* pon vegnir furmadas denominaziuns da persunas pli complexas cun agid d'adjectivs, particips, frastas preposiziunalas e frastas relativas:

persunas novdomiciliadas

persunas persequitadas

persunas cun dretg da votar

persunas da naziunalitad svizra

persuna da contact

persuna da l'exteriur

13 Il rumantsch grischun dispona d'ina seria da meds per parafrasar in'acziun senza duvrar denominaziuns da persunas:

betg: *Il requirent sto emplenir l'entir formular.*

mabain: *L'entir formular sto vegnir emplenì.*

betg: *Editur: ...*

mabain: *Edì da: ...*

14 En texts cun ina limita da segns (p.ex. en formulars, annotaziuns, parantesas u tabellas) pon vegnir duvradas las suandantas scripziuns:

15 Furmas curtas cun in stritg diagonal u cun parantesas

student/as

burgais(a)s

16 La suandanta furma n'è betg admissa:

17 Furmas curtas cun in A

studentAs

burgaisAs

votantAs

---

4 Cas speziels

- 18 **Titels** (p.ex. en brevs e plets) duain vegnir formulads cun respect ed en moda uschè persunala sco pussaivel:

empè da: *Chau dunna Caflisch*
meglier: *Stimada dunna Caflisch*

empè da: *Bun di*
meglier: *Bun di signur Caduff*

- 19 *Bun di* po vegnir duvrà per s'adressar a persunas betg binaras u a persunas, da las qualas il num na permetta betg d'identifitgar la schlattaina; ellas duain però vegnir plementadas en moda uschè persunala sco pussaivel:

empè da: *Bun di*
meglier: *Bun di Bodo Leu*

- 20 Sche gruppas da persunas vegnan plementadas, pon vegnir duvradas denominaziuns collectivas:

empè da: *Charas audituras e chars auditurs*
meglier: *Stimà auditori*

- 21 Scripziuns cun ina staila (burgais*as), cun in punct dubel (burgais:as), cun in stritg bass (burgais_as) u cun in punct central (burgais-as) tranter il tschep masculin ed il tschep feminin, n'èn betg admessas en ils texts rumantschs da la Confederaziun. Ellas na correspundan betg a l'ortografia stabilida en rumantsch grischun.